

EGYHÁZAINK A FELELŐSSÉG ÉS A JÖVŐ KIHÍVÁSA ELŐTT

„*Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek*” (Lk 23,34.)
„*Megnevezni a dolgokat*” (Paul Ricoeur)

Európa 20. százada összetettnek és kockázatosnak bizonyult. Egymást követték az önkényuralmi rendszerek, és társadalmi-történelmi méreteket öltött a türelmetlenség. Az egykori önkritikus Európa eltűnt a szemeink elől. Észre, alázatosságra, egyéni és társadalmi kiengesztelésre pedig minden korábrinál nagyobb szüksége lett volna, és lenne ma is.

Fokozottan érvényes mindez a sűrített történelmi menetrendet élő legújabbkori Köztes-Európában.¹ A minap még rendies-földesúri világból a neoliberais társadalmi környezetig eljutó, a fasizmus, a nemzetiszocializmus és a kommunizmus korszakait elszenvedő térség társadalmait, polgárait ma is kínzó, kellemetlen érzések gyötrik. A hősi hitvallás és gyáva árulás, a szenvedés és a szenvedések előidézői, a szegénység és a kiáltó fényűzés kettősségei közötti feszültségek feloldására eddig szinte kísérlet sem történt.

Hogyan viszonyultak egyházaink mindehhez?

A múlt tanulmányozásának keresztény szemszögből nézve véve természetesen csak akkor lehet igazi értelme, ha komolyan fontolóra tudjuk venni azoknak a társadalmi adottságoknak és cselekvéseknek a helyreigazítását is, amelyek a gonoszhoz és a bűnhöz vezetnek, és ha célként a jobb közös jövő feltételeinek egyéni, társadalmi és egyházi megteremtését is magunk elé tűzzük.

Milyen lehetőségeink vannak mindehhez? Mit tehetünk ennek érdekében? Erről szeretnénk beszélgetni, és evvel a céllal rendezzük meg a konferenciát.

EGYHÁZAINK ÉS A POLITIKAI-GAZDASÁGI RENDSZEREK

A köztes-európai térségben különösen jelentős eszmei-ideológiai áramlatnak számított a két-háború közötti időben az a konzervatív nemzeti-keresztény irányzat, amelynek számos, igen kártékony megnyilvánulását tudnánk felsorolni. Hogy csak néhány szempontot említsünk ezek közül:

- ◇ apró-cseprő helyi „kiskirályok”;
- ◇ az antiszemitizmus sokféle megjelenése (beleértve ebbe a zsidóüldözést és népiirtást);
- ◇ az antibolsevizmus, illetve az oroszellenesség jelszavai és érzelmvilága (ami szerepet játszott a nácizmus Szovjetunió elleni hadjáratában);
- ◇ az irredentizmus szélsőségei stb.

¹ „Valahol Európában”, Oroszország és németnyelvű országok közt!

Egyházaink e fejleményektől mind a mai napig nem tudtak komolyan elhatárolódni.² A II. világháború szörnyűségeinek és tanulságainak, a világháború idején játszott szerepük (pl. a hallgatások, mulasztások, együtt- sőt közreműködések) mélyre ható elemzését azóta sem végezték el, a bűnbánat és kiengesztelődés érdekében érdemi kezdeményezéseket nem tettek. Fél évszázad múltán, az 1989-es fordulatot követően pedig ugyanez a helyzet ismétlődik.³

Egyházaink – hivatalos viselő lelképásztorok (püspökök, egyéb előjárók és papok⁴), illetve Isten népének nagy többségét kitevő világiak – maguk is részei Európának, és felelősek mindazért, ami itt történik. Bűneikkel, vétkeikkel, szenvedéseikkel és hitvallásukkal, elmulasztott vagy megtett bocsánatkéréseikkel, bűnbánatukkal együtt.

A *bűnbánat* és *kiengesztelődés* szempontjai éppoly fontosak, mint a növekvő társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségekkel szembeni *igazságosság* és *együttérzés* igényei. Ezek – mint eleve hosszú távú folyamatok – első lépései már ma elkezdődhetnek, de kizárólag az egyén és a közösség, a velünk élő társadalom egészének összefüggésében valósulhatnak meg.

Nincs azonban bűnbánat és kiengesztelődés, és emberi jövőnk sincs, ha esetleges igazságainkat, a jó és a rossz közötti útkeresésünket nem rendeljük alá egy olyan nyilvánosságnak, amely valamilyen módon egyén- és személyfeletti. Nincs keresztény létalap, ha cselekedeteink és szabadságunk társadalmi célja nem szolgálja Isten Királyságának lehető evilági kialakítását is.

BŰN ÉS BŰNHÓDÁS, KIENGESZTELŐDÉS ÉS CSELEKVÉS

A bűnöknek és vétségeknek többféle változatát és többféle megoldást magába foglaló következményét érdemes megkülönböztetnünk:

- bűntény → büntető eljárás;
- helytelen politika → lemondás, megújulás vagy forradalom;
- rossz cselekedet → rossz lelkiismeret, bocsánatkérés, jóvátétel stb.;

² Rónay László: A második zsidótörvény és az egyházak állásfoglalása. In: *Vigilia*, 1995/3.; Idem: Szorongattatásban – Sik Sándor küzdelmes évei. In: *Vigilia*, 1999/8.; *Schritte zur Versöhnung*, Ökumenische Rat der Kirchen in Ungarn. Budapest, 1996.; Szentmártoni Mihály: Megbocsátás és kiengesztelődés, Lélektani és teológiai megfontolások. In: *Vigilia*, 2008/7.

³ Várszegi Asztrik bencés főapát találóan jellemzi a helyzetet: „Ha az egyház kezdetben azonnal leleplezi a hazugságot, a szólásokat, nem száll be a hatalmi játékba, akkor rövidtávon lehetetlenné teszi intézményrendszerét, hívei helyzetét. Arra, ami ekkor a keresztényekre vár, kevesen gondolhatnak a valóságnak megfelelően, mert azt nem ismerhetik. A másik lehetőség: belemerészkedik a diplomáciai és hatalmi játékba, elsajátítja a hazugság alsó beszédmódját, majd engedve a zsarolásnak, csábításnak, különféle fondorlatoknak, együttműködő, lojális lesz... /A/z egyház egy rétege, vezetői beletörődött közönnyel élnek mindennapjaikat, végül magukat is áltatják, hogy ez így jó... Ez a 'konstantini korszak' egyházának ismétlődő csapdája és tragédiája – nagyban és kicsiben egyaránt. Az már csupán történelmi részletkérdés, hogy a diktatúra éppen melyik válfajának mondják a rajta erőt vevő rendszert: nemzetiszocializmusnak vagy kommunizmusnak”. (Várszegi Asztrik: A Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány működéséről. In: Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány évkönyve 2007. Budapest: Újember. 2007.)

⁴ Bizonyos mértékig talán igaza van Naszladynak, amikor következőket írja: „Mindenkinek vezető, aki irányadó mások tettéi számára, akár tudja ezt, akár nem, akár akarja, akár nem. Felelőssége ebben *rejlik*, ám ez a felelősség *nyilvánvaló*, ha tudatában van az irányító szerepének.” (Naszlady Attila: A vezetők felelőssége. *Vigilia*, 2008/7.)

- eszmei, szellemi hiba vagy tévedés (pl. az emberekkel szembeni felelőtlenség) → alázat, tanulás, mások meghallgatása stb.;
- társadalmi-gazdasági gyarlóságok vagy bűnök (közel vagy távolban) → társadalmi harc és kiállítás, együttműködés és nevelés;
- nem evangéliumi cselekvés → felelősség a felebaráttal, a társadalommal és a világgal szemben.

A konferencia legfontosabb szempontja az evangéliumi cselekvés kérdéseinek a megvitatása. Elemzésünk kiindulópontja az a feltevés lenne, hogy embertani és társadalmi helyzetünk, illetve képzeink Isten- és egyházképünkben is érvényesülnek, és az ezekről folytatott gondolkodásunkban, illetve jövőképünkben és az abból adódó cselekvésünkben is ezek függvényében kaphat új irányt a *közös felelősség és az európai jövő*.

A MEGHÍVOTTAK

Elképzelésem szerint a tanácskozáson

- ◇ hitvallók,
- ◇ történészek, teológusok és más társadalomtudományt gyakorló személyek,
- ◇ egyházi képviselők,
- ◇ érdeklődő hívők és nem hívők

fejtenék ki véleményüket, álláspontjukat.

Bárdos-Féltoronyi Miklós
 Louvaini Katolikus Egyetem ny. tanára
 Vincellér utca 20. II. 1. – H-1113 Budapest
 Telefon : 00 3(0)6 1 386 88 10
 Honlap: www.bardosfeltoronyi.eu
 Villámposta: n.bardos-feltoronyi@uclouvain.be